

Sammanfattning

Den här rapporten baseras på data från CAN:s nationella skolundersökning, som genomförs årligen i årskurs 9 och gymnasiets år 2. Syftet är att redovisa ungas erfarenheter av bland annat alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar. Rapporten belyser skillnader i användningsmönster mellan pojkar och flickor, samt mellan de yngre och äldre eleverna. Syftet med rapporten är också att ge en bild av hur ungdomars erfarenheter av olika substanser såg ut vid den senaste undersökningen 2024. Nedan följer kapitelspecifika sammanfattningar.

Alkohol

Sammantaget visar konsumtionsmått som följs att alkoholkonsumtionen har minskat bland svenska skolungdomar under en längre tid. Dock har nedgången sedan cirka tio år tillbaka stannat av och planat ut i båda årskurserna. I årets undersökning svarade 35 procent i årskurs 9 och 69 procent i gymnasiets år 2 att de druckit alkohol de senaste 12 månaderna. Årskonsumtionen mätt i liter ren alkohol (100 %) uppgick till 0,8 liter i årskurs 9 och 2,2 liter i gymnasiets år 2.

De vanligaste problemen som eleverna rapporterade att de upplevt i samband med alkoholkonsumtion var att ha förstört saker eller kläder, grälat/tjafsats, samt att ha blivit fotad/filmad i en pinsam eller kränkande situation. Det är skillnader i vilka problem som flickor respektive pojkar uppgav. Det var till exempel en större andel flickor än pojkar som uppgav att de fått problem med förhållandet till föräldrar och vänner. Bland pojkar var det istället vanligare att ha kört motorfordon eller råkat i slagsmål i samband med alkoholkonsumtion.

Tobak och nikotin

Cigarettökningen har minskat kraftigt bland svenska skolungdomar. Särskilt stor har nedgången varit under 2010-talet. I årets undersökning uppgav 8 procent i årskurs 9 och 21 procent i gymnasiets år 2 att de röker. Bland gymnasieeleverna har det skett en liten uppgång sedan 2021.

Snusandet har ökat i båda årskurserna under de senaste åren. Uppgången har varit särskilt påtaglig bland flickorna och är nu på historiskt höga nivåer. Det är dock fortfarande vanligare att pojkar snusar. År 2024 var det 16 procent i årskurs 9 och 29 procent i gymnasiets år 2 som snusade. Det är framför allt vitt snus som ungdomar använder.

Vejping har blivit vanligare bland ungdomar. År 2022 ökade användandet kraftigt. I årets undersökning minskade användandet något, men nivåerna är fortfarande på betydligt högre nivåer än under 2010-talet. År 2024 uppgav 16 procent

i nian och 20 procent i gymnasiet att de vejpåt den senaste månaden. Vejpning är numera vanligare bland flickor.

År 2024 uppgav 23 procent i nian och 39 procent i gymnasiet att de använt någon tobaks- eller nikotinprodukt under den senaste månaden. Under de senaste tio åren har den totala andelen nikotinanvändare ökat bland flickor medan nivåerna bland pojkar är relativt oförändrad.

Narkotika

Narkotikaerfarenheten har under de senaste 20 åren legat på ungefär samma nivå bland niondeklassarna, även om det förekommer viss variation mellan åren. Under 2024 svarade 6 procent av niondeklassarna att de någon gång använt narkotika. Det var mer än dubbelt så vanligt bland gymnasieeleverna, där 15 procent gjort det någon gång. Över tid har det skett en ökning i hur ofta elever med narkotikaerfarenhet har använt narkotika. Tydligast är uppgången bland niondeklassarna. De senaste åren har ökningen planat ut, men i genomsnitt har niondeklassarna med narkotikaerfarenhet använt narkotika dubbelt så många gånger jämfört med för 30 år sedan.

I båda årskurserna var cannabis det vanligaste preparatet bland de som hade använt narkotika. I undersökningen ställs även separata frågor om eleverna använt narkotikaklassade läkemedel utan läkarordination. Syftet med frågan är att fånga in icke-förskrivna användning av narkotikaklassade läkemedel. Om även de elever som uppgett att de använt den här typen av receptbelagda läkemedel utan läkares ordination definieras som narkotikaerfarna, skulle andelarna i årets undersökning som någon gång använt narkotika uppgå till 9 procent i stället för 6 procent bland niorna. För gymnasieeleverna skulle det vara 18 procent i stället för 15 procent.

Läkemedel

Utvecklingen för icke-förskrivna användning av sömn- eller lugnande läkemedel har, på det stora hela, legat relativt stabilt under de senaste 30 åren. Användningen av den här typen av läkemedel låg runt 3 procent i början av 90-talet. Därefter ökade användningen något, för att sedan sjunka igen under början av 00-talet. Under de senaste 20 åren har användningen varierat år från år, men trenden har varit svagt uppåtgående i båda årskurserna. I årskurs 9 stannade uppgången av 2022 och i gymnasiet stannade den av 2023.

I undersökningen efterfrågas användningen av tre olika läkemedelstyper:

- Narkotikaklassade sömn- eller lugnande medel
- Narkotikaklassade smärtstillande läkemedel
- Narkotikaklassade centralstimulerande läkemedel

Om alla tre läkemedelstyperna slås samman uppgår den totala andelen som under de senaste 12 månaderna använt narkotikaklassade läkemedel utan recept till 5 procent i båda årskurserna.

Sniffning, boffning och lustgas

Andelen elever som har sniffat eller boffat har minskat över tid och ligger nu på förhållandevis låga nivåer. År 2024 uppgav 2 procent av niondeklassarna och 1 procent av gymnasieeleverna att de gjort detta under de senaste 12 månaderna. Under de senaste tio åren framkommer inga större könsskillnader bland eleverna vad det gäller erfarenheter av sniffning/boffning.

Sedan 2022 ställs även frågor om användningen av lustgas. År 2024 uppgav 2 procent i årskurs 9 att de använt lustgas under de senaste 12 månaderna. I gymnasiet var motsvarande andel 5 procent. Jämfört med 2022 är detta signifikanta minskningar i båda årskurserna, från 4 procent i nian och 14 procent i gymnasiet. Lustgasanvändning var i grova drag lika vanligt bland pojkar som bland flickor. En specialanalys från 2022 visade att användningen var vanligare i storstadsområden och hade ett tydligt samband med användning av alkohol, narkotika och tobak.

Dopning

Livstidserfarenhet av anabola androgena steroider (AAS) har uppgått till cirka 1 procent i båda årskurserna under de senaste 20 åren. I årets undersökning svarade 0,8 procent i nian och 0,5 procent i gymnasiet att de använt AAS någon gång. Beteendet är vanligare bland pojkar och tycks i viss grad vara kopplat till elever med lägre socioekonomisk position. Några skillnader mellan kommuntyper går inte att se. Det är tydligt att elever som använt AAS under de senaste 12 månaderna under samma period haft en förhållandevis omfattande användning av andra substanser, i synnerhet narkotika.

Spel om pengar

Sammantaget visar utvecklingen på en ökning av andelen gymnasieungdomar som spelat om pengar de senaste 12 månaderna, framför allt bland pojkar där andelen har ökat årligen sedan 2019. Då var andelen 27 procent. I år låg den på 43 procent. Även bland flickorna i gymnasiet har det ökat, från 4 procent år 2019 till 8 procent år 2024. Bland pojkarna i årskurs 9 har andelen som spelat om pengar de senaste 12 månaderna ökat från 20 procent 2019 till 27 procent år 2024. Motsvarande andel bland flickorna har legat på 9 procent de senaste fyra åren.

Debutålder

Tidig debutålder definieras som före 14 års ålder. Andelen niondeklassare som debuterat tidigt med alkohol, cigaretter eller cannabis har minskat sedan 1999. År 1999 var det 63 procent av eleverna i årskurs 9 som haft en tidig debut med något av detta. Tidig snusdebut började undersökas 2010. Då var det totalt 39 procent som debuterat med snus eller någon av ovanstående substanser före fjorton års ålder. Den nedåtgående trenden avstannade vid 2017 (17 procent). Därefter har det skett en signifikant ökning. I årets undersökning svarade

21 procent av eleverna i årskurs 9 att de haft en tidig substansdebut. Det är vanligast att skolungdomar debuterar tidigt med att dricka ett glas alkohol, följt av att ha använt snus. Det är första gången sedan år 2010 som snus är den näst vanligaste substansen att ha debuterat tidigt med. Tidigare år har det varit rökning.